

Máchův kult

Bohuslav Brouk

B. Brouk

Vědci lidé, skroušení pocitem méněcennosti, potřebují modly, kterým by se klaněli. Ve středověku skýtalo jim tyto modly náboženství, dnes je jimi zásobují dějiny, věda a umění. Křesťanští svatí byli nahrazeni státníky, vojevůdci, vynálezci, objeviteli, vědci, filosofové, spisovatelé, básníci, malíři, sochaři a skladatelé. U nás stává se jednou takovou moderní modlou i básník Karel Hynek Mácha, a jeho dílo patrně nevyvolává žádných námitek, aby se jí nestal. Naopak, Mácha je tak význačným zjevem českého písemnictví, že žádná pocta mu prokázaná nemůže být dostatečná. Leč nezapomínejme, že pocty skládané velikánům ducha nejsou často záviděníhodné.

Každý člověk, jenž se stane objektem lidského uctívání, musí být k němu uměle přizpůsoben. Podobně jako o světcích, tak i o vynikajících lidech musí být nejdříve stvořeny legendy, jež jsou více nebo méně v příkrém rozporu se skutečností. Každý velikán lidských dějin a kultury musí být idealisován, aby lidé, jejichž modlou se má státi, nepostřehli v některých jeho rysech vlastní své slabiny a vlastní svou tupost a mělkost.

V zemích západní kultury vyvinulo se uctívání významných duchů v kultu geniů, v němž slavní filosofové, umělci a pod. se stali podivinskými, tajuplnými bytostmi, zmitanými žilnými vláskami a svatým nadšením. U nás se však kultu geniů, jenž je zplodinou romantického ducha, neujal. Význační lidé nebyli u nás pojímáni romanticky, nýbrž »realisticky«, a byli idealisováni v rozvázně charakterní bytosti plně vlasteneckých a altruistických citů. Proto také Máchova není u nás etěn jako geniální básník, jenž se zasloužil o poésii, nýbrž jako národní básník, jenž se zasloužil o povznesení českého jazyka. Romantický kult geniů byl u nás nahrazen osvícenským kultem národních buditelů, kteří mají být spíše vzorem ideálních občanů než ideálními typy vědců a umělců. Zatím, co jinde kultu geniů jítí v lidu smysl pro krásu a hloubku, náš buditelský kult pěstuje v lidských duších vlastenecké a jiné etické city.

Tímto vlasteneckým a mravním pojmáním našich velikánů musíme si vysvětliti i legendy o Máchovi. Jaké tendence sloužily ke zkrslení Máchy, je zřejmó již z obvyklého výkladu Máchovy účasti při nočním požáru, jenž prý byl příčinou jeho předčasnóho skonu. Namísto aby v tomto případě nám byl kreslen Máchova jako básník-romantik, jenž neodolal kouzlu plamenů, neváhal bžeti skorem celou hodinu k požáru, aby se jím mohl zblízka kochati, bývá nám líčen jako obětavý měšťák, jenž spěšhá zúčastnit se hašení vzdáleného požáru, aby pomohl zachrániti majetek svého bližního. Ovšem především byl Máchova nežádoucím způsobem zkrslen nesprávným pojetím »Máje«. Ažkoliv Máchův »Máje« prý spíše popravěm a hřbitovem, než kvetoucí májovou přírodou a spíše nezkroutnou zločinnou vášní, než sentimentálním milostným rouzoužením, přece se stal Máchova patronem studentských lásek, ochráncem dostaveníček naivních milenců a symbolem tělesné nenáročných snů starých panen. Konečně i turisté vldí v Máchovi svého člověka a snaží se jeho toučky a cesty vykládati naivní láskou k přírodě a zbožňováním vlasti. Jedinou útechou může nám alespoň být, že žádná hasičská jednota, ani Svaz katolické mládeže, jakož ani Klub československých turistů nemůže dnes doručiti Máchovi diplomu čestného členství. V romantickém nebo etickém zkrslování významných lidí, jež každé kulturní uctívání vyžaduje, nemůže žádný kritický člověk naléztí zalíbení; přece však romantické legendy o geniích jsou zajisté bližší skutečnosti než šosácké pojetí našich

velikánů. Proto nejen z estetického, ale i z vědeckého stanoviska bylo by daleko přijatelnější, kdyby nám máchovské legendy zobrazovaly Máchova jako nadmyslného giganta, než jako rozněžněného počestného vlastence.

Geniálníckým, romantickým pojetím Máchy, které by mu zajisté nejlépe vyhovovalo a prospělo, mohly být konečně z čísti odciněny křivdy, které se na Máchovi páší různými formami jeho uctívání a oslavování. Lidé si sotva uvědomují stupidnost a hanebné motivy rozličných způsobů uctívání slavných lidí, ažkoliv je průzračné, že tu běží vesměs o pouhé láické řechry vydřiduchů, kteří se snaží být ze slávy významných osob, podobně jako dříve kněží z oblibnosti různých světů. Stejně jako světi, tak i slavní pozemšťané mají svá poutní místa, kde již číhají veličejáci kupčiči, aby z poutníků vyždímali pokud možno nejvíce peněz. Považme jen, kolika míst by se netkla noha ani jediného turistu, kdyby se v tom neb onom městě nemohli chlubit pamětní deskou, hlásající, že tehdy a tehdy tam žil nebo nocoval, či jen na chvíli poseděl nějaký genius. Bylo by zajímavé zvědět, kolik hostinských živností vyživují takovéto pamětní desky. Zajisté bychom zjistili, že slavní lidé jsou výhodným zbožím pro podnikavé živnostníky.

Zvláště dobře můžeme hospodářský význam slavných lidí pozorovati na letošních oslavách Máchových. V novinách troují se zprávy, kudy Máchova vůdy cestoval, a to jen proto, aby malý český člověk vylezl ze svého zápečí a dal utřítí nějakou korunu místním hostinským. Hlavní účast na tržbě z Máchy budou mít letos ovšem Litoměřice. Tamější živnostníci očekávají jistě již s netrpělivostí kolik jim vynesne nestvůrný pomník, který tu slavnostě Máchovi bude odhalen. Bezpochyby zamechají tam proudy návštěvníků dosti peněz za stravu a nocleh, a jejich žížen citelně zvýší zisky litoměřického pivovaru. Konečně i místní podnikaví papírníci mají příležitost obohatiti se prodejem pohlednic s Máchovým uměrným domem, hroblem a pod. Přes všechny tyto krásné výhledy na tučný výdělek nesehnali však Litoměřičti mezi sebou dostatek peněz na Máchův pomník a nestyděli se žádat české umělce, aby jej svými dary pomohli zaplatit. Pokud se týká Litoměřice nesmíme rovněž zapomenouti, že většina obyvatelstva tohoto města je národností německé a že proudy českých turistů, které se tam přičenou, vydatně podpoří českou menšinu. Musíme tedy koneckonců pohlížeti na litomě-

